

Monika Theus

DOSTĘP CORAZ BARDZIEJ OTWARTY

Ruch Otwartego Dostępu (OD, ang. Open Access) rozwija się od ponad 20 lat. Zmiany następujące w komunikacji naukowej - gotowość naukowców i badaczy do publikowania swoich prac za darmo, a także rozwój technologii - zaowocowały powstaniem nowej koncepcji w udostępnianiu wyników badań naukowych. Głównym założeniem OD jest więc udostępnianie publikacji naukowych i badawczych za darmo w Internecie, tak aby zapewnić szybki i łatwy dostęp do pełnych tekstów. Badacz publikujący w otwartym dostępie zezwala odbiorcy nie tylko na zapoznanie się z treścią dokumentu, ale również na kopiowanie, wykorzystywanie, rozpowszechnianie, przenoszenie i pokazywanie pracy publicznie, na tworzenie i rozpowszechnianie utworów zależnych dla wszelkiego rodzaju odpowiedzialnego użycia, pod warunkiem oznaczenia utworu w sposób określony przez twórcę. Autor może określić na jakich zasadach utwór może być wykorzystany przez użytkownika stosując Licencje Creative Commons (CC).

W OD istnieją dwie główne drogi udostępniania publikacji: złota droga, za pośrednictwem otwartych czasopism, w których publikacje są udostępnione na stronach wydawcy (czasopisma są obecne w Directory of Open Access Journals (DOAJ) oraz zielona droga, za pośrednictwem otwartych repozytoriów, w której autor sam archiwizuje swoje teksty w wersjach pre- lub post- printowych lub ostatecznych wersjach wydawcy. W procesie rozwoju OD w ostatniej dekadzie pojawiły się również nowe ścieżki dostępu - ich

zróżnicowanie dotyczy kosztów ponoszonych przez autorów, terminu ukazania się publikacji na stronach wydawcy oraz zastosowanych licencji CC.

Aktualnie Otwarty Dostęp jest obecny w zaleceniach rządowych niektórych państw, a także Unii Europejskiej. W programie „Horyzont 2020” pojawił się wymóg otwartego upowszechniania publikacji naukowych w Internecie. Publikacje naukowe mają być zamieszczane na otwartych platformach obligatoryjnie, a dane badawcze pilotażowo. We wrześniu 2018 r. 11 narodowych organizacji finansujących badania (wśród nich Narodowe Centrum Nauki), przy wsparciu Komisji Europejskiej, w tym Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERC), ogłosiło uruchomienie inicjatywy *cOAlition S*, według której do roku 2020 publikacje naukowe, które pochodzą z badań finansowanych ze środków publicznych (przyznanych przez krajowe i europejskie rady ds. badań naukowych i organy finansujące) należy udostępnić w otwartych czasopismach (ang. Open Access Journals) lub w otwartych repozytoriach. Ruch Otwartego Dostępu tworzy więc obecnie nową kulturę pracy naukowej, w której autorzy prezentując publicznie wyniki swoich badań przyczyniają się do nieograniczonego rozpowszechniania informacji i przyspieszenia rozwoju nauki.